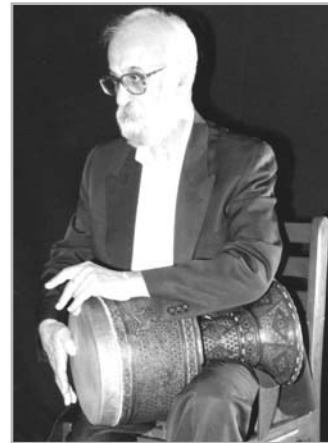

استاد محمد اسماعیلی

نوازنده‌ی تنبک

شهر روز ریحانیان پور

ادامه‌ی سخنان استاد، بنده هم به‌عنوان فردی که علاقه‌مند به هنر موسیقی می‌باشم کاملاً سخنان ایشان را درک نموده و همان رنج عظیمی را که وی در اوایل سخنانشان بدان اشاره فرموده بودند در چهره‌شان به خوبی مشاهده نمود. همان رنجی که امروز ایشان را به مرحله‌ی از استادی رسانیده که نه تنها به‌عنوان بهترین و برجسته‌ترین شاگرد استاد تهرانی، بلکه خود نیز بهترین استاد تنبک در حال حاضر می‌باشند.

بعد از استادتهرانی، شاگرد برجسته‌ی این استاد یعنی استاد محمد اسماعیلی با جان‌فروسی زایدالوصف راه ایشان را ادامه داد و فعالیت‌های خود را در نوازندگی در ارکستر، گروه‌نوازی، تک‌نوازی و تربیت شاگردان در اقصی نقاط کشور ادامه دادند و الحق حسین تهرانی نایب بر حق خود را چنین به جامعه تحویل داد.

ایشان آن چه را که از استاد خود آموخته با ذوق و سلیقه درونی‌اش درهم آمیخته و آثاری خلق نمودند که با اجرای آن‌ها در کنسرت‌های داخل و خارج از کشور شگفتی آفریده و مورد تحسین تماشاچیان و هنردوستان به موسیقی واقع شدند، تحصیلات‌شان را در دبستان رازی و دبیرستان پیرنیا تهران به اتمام رساندند و از مشوقین هنری خود دایه‌هایشان آقایان مرتضی و مصطفی گرگین‌زاده نام می‌برند.

آشنایی استاد با استاد حسین تهرانی به سال ۱۳۲۰ برمی‌گردد و شروع فعالیت‌های هنری استاد اسماعیلی به سال ۱۳۳۷ با معرفی استاد خود به ارکسترهای وزارت فرهنگ و هنر از جمله گروه هم‌نوازان تنبک به رهبری استاد تهرانی در سال ۱۳۴۶ می‌باشد و عملاً در

□ طبق قرار قبلی راس ساعت ۱۷ مورخ ۱۳۸۵/۷/۱۸ جهت گفت‌وگو و برداشت سخنان فرزانه‌ی عزیز استاد محمد اسماعیلی به سرای آن بزرگوار رسیدم و ایشان مختصری از فعالیت‌های پنج دهه از بهترین سال‌های عمر عزیزشان را بازگو نمودند. ابتدا با ابیاتی چنین فرمودند:

چنین گفت روزی به پیری جوانی

که چون است با پیری ات زندگانی

بگفتا در این نامه حرفی ست مبهم

که معنیش جز وقت پیری ندانی

تو به کز توانایی خویش گویی

چه می‌پرسی از دوره‌ی ناتوانی

متاعی که من رایگان دادم از دست

تو گر می‌توانی مده رایگانی

با گذشت سال‌ها هنوز وقتی سخنی یا نوشته‌ی درباره‌ی تنبک و آن چه که بود به‌خصوص نوازندگان آن می‌شنویم یا می‌بینیم با رنجی عظیم رو به رو می‌شویم. رنجی که همواره بر دوش نوازندگان این ساز سنگینی نموده و گویی از اولین تلنگرهایی که نواخته می‌شود، این رنج در ذرات وجود اثر می‌گذارد و نتیجه موجودی دردمند است که جز به شکایت لب نمی‌گشاید و از کیفیت زندگی گذشتگان آن چه می‌دانیم مبنی بر کلام استاد بزرگ تنبک زنده‌یاد حسین تهرانی که می‌گوید: وقتی ضرب‌زدن را شروع کردم هم ساز فقیر و کوچک و هم به نوازنده آن به دیده هنرمند نگاه نمی‌شد، و چنان تحقیرش می‌کردند که هیچ‌کس جرات نمی‌کرد به نواختن تنبک رغبتی نشان بدهد، حتا مردم عادی و نوازندگان دیگر هم چندان نگاه مهربانی نسبت به تنبک‌نوازان نداشتند.

هنر تنبک‌نواز چندان مورد توجه‌شان نبود تا ظهور حسین تهرانی که با شخصیت والای خود و قابلیت‌هایی که به نواختن تنبک بخشید ارزش و اعتباری به تنبک و نوازنده آن اعطا نمود که پس از سالیان سال بدون یاد و نام او هیچ شاگردی دست به ساز نمی‌برد. ایشان همیشه یادآوری می‌نمودند تنها آرزویم این است که به تنبک شخصیت دیگری بدهم و در بهترین شرایط در کنار سازهای دیگر بنشانم و کاری کنم که تنبک‌نوازی افتخار باشد و چنین هم شد.

همین ایام به جانشینی استاد خود در هنرستان موسیقی مشغول به تدریس می‌شوند. ضمن تدریس در هنرستان فعالیت‌های خود را مانند تحقیق و تفحص بر روی ریتم‌های زورخانه که توسط آقای غلامرضا انصاف‌پور به خط نوت درآورده و در کتابی به نام **تاریخ و فرهنگ زورخانه** به چاپ رسیده است، ادامه داده و هنر تنبک‌نوازی را در شاخه‌های گوناگون توسعه بخشیده‌اند.

برای اولین بار آموزش دف به هنرجویان علاقه‌مند توسط ایشان انجام گرفته و همچنین هنرجویان ضمن تحصیل در گروه استاد اسماعیلی به همکاری مشغول بوده‌اند.

به سال ۱۳۴۵ سرپرستی گروه تنبک‌نوازان وزارت فرهنگ و هنر را به‌عهده گرفته و ۱۲ سال فعالیت خود را در ۱۵ قطعه براساس

شهناز، استاد مرحوم اصغر بهاری در دسترس علاقه‌مندان به موسیقی قرار گرفت. استاد فعالیت خود را در گروه یاپور ادامه داده و ضمن توضیح در مورد کسالت استاد یاپور ابراز تأسف از این موضوع و چه‌گونگی همکاری خود را با این گروه زیر نظر استاد هوشنگ ظریف و همچنین شاگرد پُرتوان استاد یاپور، آقای سعید ثابت که در مقطع فوق لیسانس موسیقی و خود استاد می‌باشند، توضیحاتی ارائه نمودند، این گروه هم اکنون در حال تمرین برای اجرای برنامه می‌باشند.

استاد جهت تداوم و نظم‌دادن به آموزش تنبک که یکی از ارکان ارکستر می‌باشد، تجربیات خود را در کتابی به کوشش آقای سیامک بنائی در دسترس عموم قرار دادند و همچنین کتاب دیگری را جهت گروه‌نوازی به کوشش آقای مسعود پورسیداحمد به چاپ رساندند و در حال حاضر مشغول ویرایش کتاب دوم آموزش تنبک خود می‌باشند.

از اصلی‌ترین فعالیت استاد تشکیل و تداوم گروه تنبک‌نوازی از زمان دور تا به امروز بوده که این گروه کماکان با شاگردان ممتاز تربیت شده به نام‌های آقایان بنائی، پورسید احمد، سعادت، نعمتیان، بنی‌حسینی، افسریان، ریحانیان‌پور، حسین‌پور، طیبی، تاجیک، عرب و خانم‌ها، قادری، مهجور، محمدرپور در داخل کشور به رهبری استاد ادامه کار می‌دهند.

ریتم‌های ایرانی جلوه‌گر ساختند که بعضاً در جشن هنر شیراز و کنسرواتورهای مختلف در خارج از کشور به روی صحنه رفته است. قطعه‌ی رهنما بر اساس یکی از داستان‌های اصیل ایرانی ساخته شده است که حدوداً ۲۰۰ مرتبه و با موفقیت چشم‌گیر روی صحنه رفته است و قطعه دیگری که در سال‌روز فوت زنده‌یاد حسین تهرانی را تنظیم و به اجرا درآوردند.

از دیگر فعالیت‌های ایشان همکاری با گروه اساتید موسیقی ایران به رهبری استاد فرامرز یاپور می‌باشد که سالیان سال ادامه داشته است.

پس از ۱۰ سال وقفه کار هنری از سال ۱۳۵۸ لغایت ۱۳۶۸ بار دیگر فعالیت خود را از سر گرفته و در سال ۱۳۶۸ با گروه تنبک خود که از شاگردان جدید و سال‌های آخر تشکیل شده بود، قطعاتی را به مناسبت ولادت حضرت علی اجرا نمودند. در سال ۱۳۶۸ استاد اسماعیلی به‌همراه گروه اساتید موسیقی ایران جهت اجرای برنامه به دعوت کانون موسیقی‌دانی‌های فرانسوی که درباره‌ی موسیقی کنکاش می‌نمود، به‌مدت یک هفته در معروف‌ترین سالن تئاتر پاریس به اجرای برنامه پرداختند و در همان هنگام دعوتی از کشور امریکا از ایشان جهت اجرای کنسرت به‌عمل آمد و مدت ۳ ماه در شهرهای لوس‌آنجلس، واشنگتن، کالیفرنیا، اورنج کانتی به اجرای برنامه پرداختند که این اجرا در یک کاست به‌نام دونوازی به همراه استاد فرامرز یاپور، استاد جلیل

در پایان استاد پس از ذکر نصایح حضرت مولا علی (ع) درباره‌ی هوای نفس سخنان خود را با چندین بیت شعر از حضرت حافظ به پایان رسانیدند.

خسته‌گان را چو طلب باشد و قوت نبود
گر تو بیداد کنی شرط مرورت نبود
گر مدد خواستیم از پیر مغان عیب مکن
شیخ ما گفت که در صومعه همت نبود
چون طهارت نبود کعبه و بت‌خانه یکی است
نبرد خیر در آن خانه که عصمت نبرد
حافظا علم و ادب‌ورز که در مجلس خاص
هر که را نیست ادب لایق صحبت نبود